

ANNALES

Europaeum discrimen

Res in Balkanica regione recens gestae politicas conversiones amplissime illic effuderunt: Bulgaria enim Macedonicam gentem sua ipsius stirpe fere omnem ortam, Thraciamque occidentalem sibi addxit; Illyriam (*Albania*) Cossavana atque Ciamuriaca provincia aucta est; Mons Niger, sive Czernagora, libertatem suam reciperavit atque in Italiae ambitum transivit; Hungaria fines suos produxit, pariterque Germania, ad laevam usque Savo fluminis; quod Sloveniae reliquum erat in Italorum ditionem cessit, nova Lubianae provincia sub peculiari lege constituta; Croatia in regnum post saecula decem iterum constituta est; Dalmatia denique ad Italos rediit, qui fere totam Graeciam, utpote «vitale sibi spatium» copiis suis occuparunt. Haec Mussolinius, Supremus Italicarum rerum moderator, in oratione habita die x superioris mensis Iunii, sollemniter confirmavit, recoluitque insuper imperatorios exitus e Creta subiecta partos, et rerum statum cum Turcarum republica, quae in pactionibus cum Italia initis a. MCMXXXVIII fideliter perseverat. De Civitatibus Foederatis Americae Septemtrionalis, a quibus amplissimas agendi facultates Roosevelt praeses extra ordinem obtinuit ut auxilia Anglis afferret, animadvertisit bellum cum iis nisi de iure, de facto certe iam exstare; aperta igitur belli in «axem» indicatio si intercesserit, eam hodiernum rerum statum minime immutaturam, neque magni discriminis exitum praepedituram, quem omnino sibi victorem habent nationes quae tripartitum foedus constituere, eaeque quae ad ipsum accessere — (quibus hodie et Croaticum regnum addendum est) — etiam si bellum protrahendum sit praeter quod provideri possit, novaeque implicationes sint accessuae.

Atque reapse vel ex hoc accessere. Germani enim quum certiores facti essent, Russorum «Sovieticum» regimen clam arma parare non in ipsos tantum, contra conventa, sed ut universi orbis rerum conversionem ad «Bolscevicorum» rationem moveret, nulla mora interposita, die xxii mens. Iunii fines praetergressi, Russorum territoriorum hostiliter invadunt. Eos statim Romeni, Slovaci et heroici illi Finni ad recentem vim ulciscendam sequuntur, ac deinde Hungari, qui nulla provocante causa a Russis igniferis globulis petitas civitates suas viderunt. Russi cedere ubique coguntur, neque virtutem suam ostendere sciunt nisi caedes et ruinas in inermes cives territorii iam turpiter subacti inferendo.

Churchill, Anglorum administratorum primus, et Roosevelt, Civitatum Foederatarum Septemtrionalis Americae praeses, Russis omnis generis auxilia se pro posse daturos profitemur. Huccine saeculum!...

Si denique ultra Europam oculos convertemus, in Africa videmus ad Tobruk adhuc pugnari, et Italos hostibus numero et armis longe superioribus acerrime loca sua contendere; Irac industias inire, Syriam per Palaestinae, Libani ac Transiordanie fines ab Anglis invasam; Islandiam denique quum a Dania tutrice iam defendi nequirit, rei publicae suae propriam moderationem sese instituturam declarare.

Funera

In oppidi Doorn suburbano, quo amissio Germanico imperio se receperat, octuagenario maior, die iv mens. Iunii diem obiit supremum Guilelmus II, ex Hohenzollern regia domo.

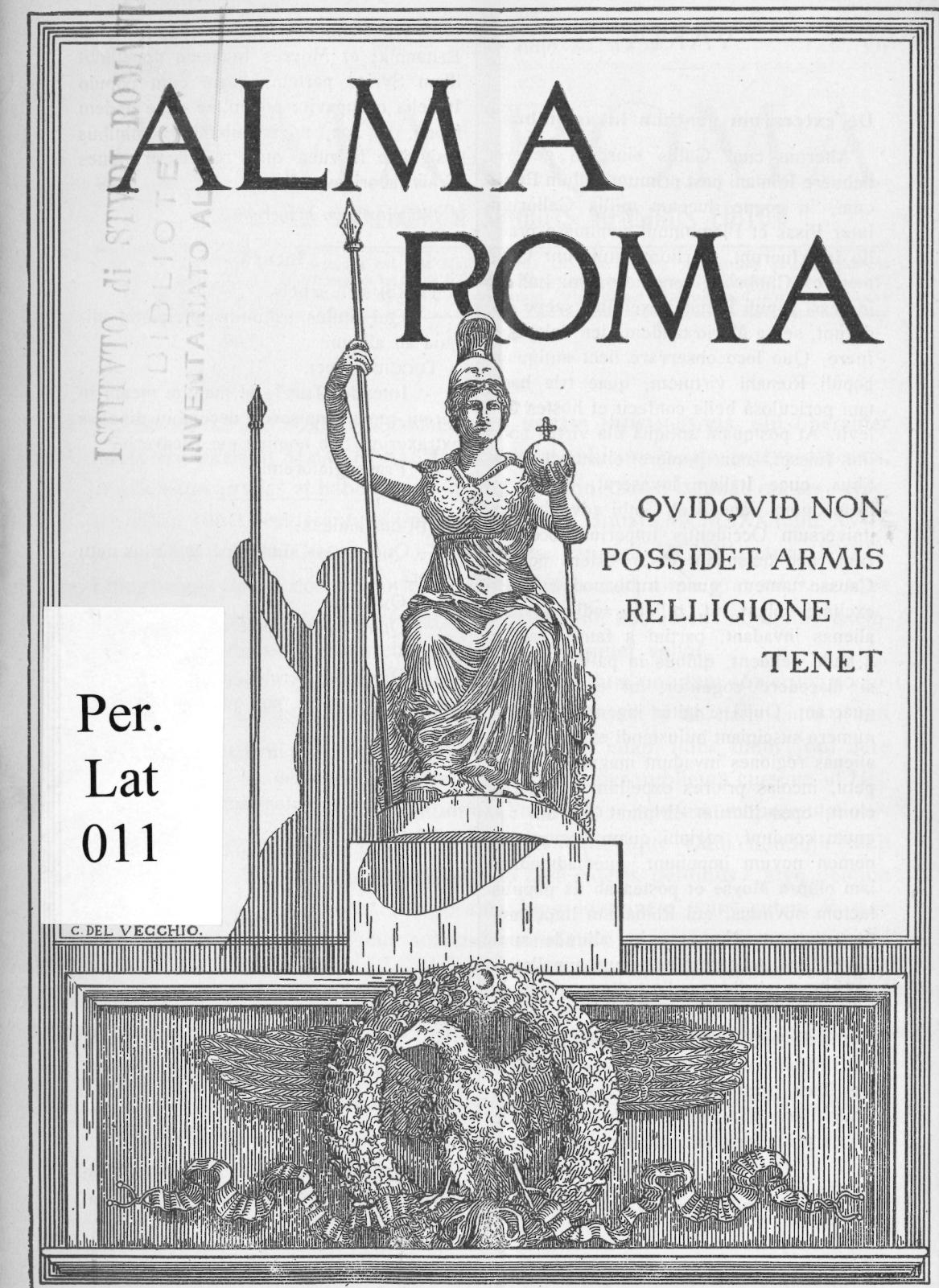
POPLICOLA.

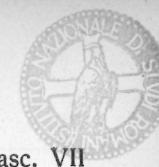
IMPRIMATUR:

† Fr. ALFONSUS C. DE ROMANIS, Ep. Porphyreonen
Vic. Gen. Civitatis Vaticanae.

Dr. JOSEPHUS FORNARI, Moderator, Sponsor.

TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS

VARIA

De exterarum gentium invasionibus¹

Alterum cum Gallis eiusdem generis habuere Romani post primum bellum Punicum, in eoque ducenta millia Gallorum inter Pisas et Plombinum commisso praefilio interfuerunt. Tertium intulerunt Germani ex Cimbria Chersoneso, qui Italianam ingressi populi Romani exercitus saepe fuderunt, sed a Mario tandem victi delelique fuere. Quo loco observare licet antiquam populi Romani virtutem, quae tria haec tam periculosa bella confecit et hostes delevit. At postquam antiqua illa virtus abolita fuisset, non potuere eiusmodi gentibus, quae Italianam invaserat, resistere. Nam quum Vandali et Gothi advenissent, universum Occidentis Imperium occuparunt, nec quisquam eis resistere potuit. Causae autem quae huiusmodi gentes excitare solent, ut, relictis sedibus suis, alienas invadant, partim a fame, partim a bello pendent, quibus in patria oppressi discedere coguntur, ut novas sedes quaerant. Quod si igitur ingenti hominum numero suscipiant huiusmodi expeditiones, alienas regiones invadunt magno cum impetu, incolas priores expellunt et interficiunt, opes illorum diripiunt, novum regnum condunt, regioni quam occuparunt nomen novum imponunt, quemadmodum iam olim a Moyse et postea ab iis populis factum novimus, qui Romanum imperium destruxerunt. Neque enim aliunde sunt novae illae Italcarum regionum appellations, quam ab iis populis inditae, a quibus illa oppressa ac devastata est, veluti hodierna die est Longobardia, quae olim Gallia Cisalpina vocabatur; Francia a Francis qui illam occuparunt, quae prius Gallia Transalpina dicebatur; Schlavonia, quae Illyria prius appellabatur; Hungaria, quae

prius erat Pannonia; Anglia, quae fuit olim Britannia; et Moyses Iudeam appellavit illam Syriæ partem, quam cum populo Israelis occupavit; et multae aliae eodem modo, ut hae, novis subinde nominibus insignitae fuerunt, quas recensere omnes nimis laboriosum foret.

(Ad proximum numerum).

Locosa

TUCCUS in schola.

— Qui titulus tribuitur surripienti aliquid ab aliquo?

TUCCUS tacet.

— Intende, Tucci: si manum meam in pérām tuam immiserim decemque libellas extraxerim, quo nomine me vocaveris?

— Praestigiatorem!

TUCCIO amicus:

— Quot annos numerat frater tuus natu minor?

— Quinque.

— Quot autem numerabat anno superiore?

— Quattuor, hercle!

— Ergo novem, non quinque annos numerat.

TUCCUS: — Ac tu quot numeras crura?

— Bina, equidem.

— Superiore autem anno?...

— Bina item.

— Atqui bis bina sunt quattuor: ergo quadrupes es.

Aenigmata

I

Arcus versicolor radio super ardua caeli.

Litterulam varias? Sum dea Niliaca.

II

Vox eadem maneo. Mox sum fluvialis ales; mox amnis magnus, qui secat Hesperiam.

FR. PALATA.

Aenigmata in superiore Iunii mensis fasciculo proposita his respondent: 1) *Mitra, Mithra*; 2) *Odium, Otium*.

¹ Ex NICOLAI MACHIAVELLI opere: *De republica disputationes ex prima decade T. Livii latine vertit H. BINDI. — Cfr. fasc. sup.*

Ann. XXVIII

Romae, mense Julio MCMXLI

Fasc. VII

ALMA ROMA

LATINITATIS PRAECONIUM SINGULIS MENSIBUS EDITUM

Premium subnotationis an. MCMXLI est pro Italia libell. 15; pro ceteris nationibus summa italicas lib. 30 exaequans; ante solvendum rectoque tramite mittendum sive ad JOSEPHUM FORNARI doct. Romam, Via di S. Maria dell'Anima, 39 sive ad Typographiam Polyglottam Vaticanam, Città del Vaticano

SOCIIS ET LECTORIBUS COMMENTARII NOSTRI HUMANISSIMIS, qui liberaliter nobis reddiderunt ALMAE ROMAE fasciculos a nobis malo fato recens amissos, amplissimas gratias et habemus et referimus. Non tamen lacunae omnes explatae adhuc sunt: desiderantur enim fasciculi mens. Ianuarii MCMXXX (ann. XVII), mens. Iulii MCMXXXIII (ann. XX) et mens. Ianuarii MCMXL (ann. XXVII). Efflagitamos itaque eos qui forte habeant neque orbari nimis graventur, eosque maxime quorum scripta in iis fasciculis edita sunt, nos autem nonnullis exemplaribus donavimus, ut morem gerere nobis comiter velint.

Ab illis autem qui annuae subnotationis premium nondum solverunt postulamus, ne ulteriore moram intermitte sinant; neque id ab Italis tantum, sed ab exteris quoque, ad quos ALMA ROMA mittere etiam nunc datur; qui aere hoc alieno liberare se possunt sive recto tramite per publicum cursum, ut Helvetii, sive per syngrapham apud nummariam aliquam mensam cui permutationis nummorum Romae fit potestas, sive, ut Germani atque Dani nonnulli socii fecerunt, per «Institutum compensationum cum exteris gentibus», sive demum per Collegium aliquod aut religiosam Congregationem (sunt autem Romae nationum orbis universi) cui solvendi mandatum a socio committatur. Ad huiusmodi sollicitationes nos cogunt rerum discrimina in quibus versamur, quae maxima incommoda a nobis repetunt ut in itinere persistamus: numne vici-sim qui laboris socii nobis sese obversati sunt incommodum aliquod sustinere in hisce rerum adjunctis recusaverint?

Denique socios atque lectores omnes monitos volumus proximos Augusti et Septembris mensis fasciculos, ut iam diu assuevimus, in unum prodituros, qui circa dimidium eiusdem Septembris mensis edetur.

A. R.

HISTORICAE NOTAE¹

De novis magistratibus supremis: Praetores, Quaestores, Consules

Processus ordinarius ita factus fuisse fertur: accusabatur reus coram magistratibus ipsis: *vocabatur in ius*. Magistratus poterat etiam accusationem reiicere; si acceptabat, accusatus coram eodem se sistebat die statuta. Disceptabatur accusatio, causa *in iure esse dicebatur*; rationes hinc accusator, inde vero accusatus suas quisque afferebat: quum hic confitetur, *causa acta est*, confessus enim pro iudicato habetur; item si de flagrante aut de crimine notorio agebatur. Hac sententia definiebatur lis in causa: hac sententia primus litis gradus *in iure*.

Si reus *provocabat ad populum*, aut si magistratus incertus adhuc esset, causa in secundo gradu disceptabatur, id est *in iudicio*, ubi decertatio quaedam fit inter magistratum accusatorem et accusatum: populus assistit, audit, nihil disserit; tandem a magistratu sollemniter interrogatur, ex. gr.: «Velitis (iubeatis) Quirites, ut Titius aqua et igni interdicatur?»; populus affirmat aut negat; magistratus tunc damnat aut absolvit. Merito igitur disputatum est utrum haec quaestionum divisio in duo tempora deminutionem constituerit, necne; constituisse tenent qui existimant eam fuisse veram propriamque appellationem; non constituisse reor tum quia populus nullam sententiam edicit: magistratus damnat, absolvit; tum praesertim quia, licet provocatio vetustissimum institutum fuerit, non exstitisse censeo iam initio Reipublicae. Et sane pluries traditio loquitur de instituta provocatione opera semper Valerii cuiusdam infra ann. DIX-CDXXXIX; Livius autem testatur legibus Porciis circa an. CCC et Sempronii (an. CXXIII) primum consul-

tum fuisse incolumenti civium; lege Valeria si qui provocavisset nihilominus virgis caesus fuisset, decretum fuisse id esse improbe factum. Maiorem severitatem habitam a provocatione fuisse initio Reipublicae quam postea quis crediderit? Itaque initio aut nulla fuit provocatio, aut nil aliud fuit nisi contestatio suae innocentiae a reo facta coram civibus qui iudicio aderant. Quidquid est, non dixerim iam tum provocatione deminutum fuisse consulum imperium. Attamen provocatio non conceditur in castris et ultra mille ab Urbe passus; hinc distinguitur *imperium domi et imperium militiae*; illius fasces sine securi; huius cum securi signa sunt.

Quod ad ius civile attinet, proculdubio id initio tuetur vis privata; deinde potestas patrisfamilias et patris gentis; demum vero sacerdotes tuentur, praesertim pontifices, non qua iudices, sed qua arbitri voluntarie a partibus electi et interpretes voluntatis deorum ac depositarii morum Maiorum. Iurisdictio, prout est participatio quaedam imperii, nunquam pontificibus commissa fuit, sed aut penes reges aut penes praetores binos initio exstitit. Quum tamen etiam privatorum lites societatis ordinem graviter perturbarent, ideo rex primum, deinde praetores definitiones litium privatorum ad se advocabant vi imperii, vi verae propriaeque iurisdictionis.

Nec deminutum imperium dixerim eo quod *Quaestores nominarentur*, ut de quaestoribus creandis ait Ulpianus;² quaestores enim fortasse et sub regibus fuere, regis auxiliares; nunc fiunt praetorum auxiliares, adiutores. Nullimode constat praetores ad eligendos quaestores teneri; eligi iam tum a populo existimat Iulius Graianus, sed politici praeiudiciis deceptus; ideoque iam ab Ulpiano opinio haec improbatur;³ Tacitus vero⁴ innuit quaestores libere, nullo

populi suffragio eligi a consulibus. Primum quaestorum munus nomine ipso designatur; «etenim a genera quaerendi quaestores dictos et Iunius et Trebatius et Fenestella scribunt» ait Ulpianus;⁵ in re autem criminali non solum quaestores, sed etiam *duoviri perduellionis* praetores adiuvant. Tertium munus, aerarii administrandi, sunt qui putent quaestoribus derivatum a priore; quod enim aes ex mulctis et publicationibus bonorum quibus criminales puniebantur veniebat, id a quaestoribus exigebatur in aerario publico custodiendum: ita quaestores veluti «custodes nati» exstitere publici aerarii, etiam quum et praedae bellicae et redditus agri publici aliaque id genus accessere. Praeterea quaestor initio quidquid ei a praetore committitur praestare debet: eius provincia eadem igitur est ac sui praetoris, sui consulis:⁶ sequitur consulem veluti umbra corpus, ei omnino adhaeret; et licet haec coniunctio relaxetur postea in quaestura urbana quoad consules, arctissima tamen semper servata est vigintique inter quaestorem militarem et ducem, inter quaestorem provinciae et proconsulem: hi nomine eius a quo pendent designantur; cuius imperii omnium rerum et consiliorum tandem sunt participes et ipsius nominis; ex. gr. «Quaestor Cn. Pompeii».

Per quaesturam igitur praetorum imperium deminutum non fuit; id nonnisi serius factum est, quum quaestura munus quoddam a consulibus non dependens exstitit.

Qua ratione primis temporibus *Consules creati* fuerint non satis constat; sollempne tamen semper Quiritibus illud fuit, ut magistratus magistratum crearet: itaque existimo primos consules creatos fuisse ab interrege, vel a patribus gentis, vel a rege sacrorum, qui nunquam defuit; postea a consulibus successores consules creati

sunt; initio neque re hoc consules rogare comitia tenebantur. Circa medium consulatus annum — antiquitus post aestiva castra — novi consules pro insequenti anno creabantur, renuntiabantur, qui antequam munus obirent, consules *designati* appellabantur, atque iam quaedam exercere poterant quae ad munus suscipiendum referrentur: haec vero iuridicam vim minime sortiebantur nisi, munere reapse suscepto, gerere magistratum consul cooperit. Si alter consul moriatur aut munere sese abdicet, alius substituitur, qui dicitur *suffectus*, quique tantum temporis in officio manet, quantum antecessor mansisset. Quodsi uterque consul deficiat, nullo designato consule «auspicia redeunt ad patres», creatur *interrex*, qui praestat id quod consules non praestitere, novosque magistratus creat.

Initio consules designati publicari coepit sunt populo comitiis coadunato. Novi consules eadem die qua magistratum gerere incipiunt «auspicantur»; tum convocant comitia curiata, rogantque formula quadam sollemnem ut fide populus sese obstringat; haec *lex curiata de imperio dicta* est, qua populus non confert magistratibus imperium (id enim habet creatione ipsa), sed protestatur oboedientiam: magistratus imperium valide exercent etiam ante legem de imperio latam; haec opportuna, non necessaria fuit exordiis reipublicae; deinde vero, auctis populi iuribus, necessaria exstitit post populares rerum mutationes. «Consuli, — Cicero inquit⁷ — si legem curiatam non habet, attingere rem militarem non licet»; itaque serius factum est ut ipsi Tribuni plebis legi curiatae de imperio intercessionem opposuerint; quod plerique improbabant, quia lex curiata minime esset necessaria.⁸

S. ROMANI.

¹ Cfr. fasc. sup. mensis Maii.

² Dig. I, 13, 1.

³ Ibid.

⁴ Ann. XI, 22.

⁵ Dig. I, 13, 1.

⁶ Cfr. Cic. In Verr. II, 1, § 34.

⁷ De leg. Agr. II, 12, 30.

⁸ Cic. Ad Att. I, 9, 25.

CYLLARUS, SONIPES VICTOR

Ad IOSEPHUM MORABITUM
praeclarum Latinae poësis cultorem.

Quem Batavi rursus renuerunt cingere lauro,
nec mihi iam valuit cura labore vigil,
ad precor accipias dono, Morabite, mannum,
ut pedibus parcas, cum tua rura petas.
Cyllarus o! primos meruit qui victor honores,
post habitis palmis, nunc sibi prata cupit.

Prata tener persultat equus fluviosque minantes
contemnit. Postquam carpsit spirabile lumen,
quarta novis aetas onerarat messibus arva.
Praegrandes oculos devolvens, orbe nigranti,
dum sol resplendet, virides circumspicit agros.
Ad parvum sonitum vibratas erigit aures;
impatiens cursu ventos temptare volucres,
emicit et crebros hinnitus edit in auras.
Luxuriat pectus; crines pulcherrima cervix
excipit effusos. Generoso sanguine cretus,
extollit frontem gressusque inflectit in arcum.
At mens, si mens est, mannos quae dirigat acres,
fervida pingit ei currus plaususque sonantes;
pingit Olympiacos ludos, certamina pingit
praecipitesque fugas, victricis gaudia palmae.
Tum magis urgentur avidis praecordia flammis.

* * *

Circus adest pompa celeber cuneique replentur
in numero populo. Fluitant vexilla per auras,
auro quae referunt contextum nomen equorum.
Effulgent equites, varios de more colores
induti, torquentque manu quassabile flagrum.
En Pyrois, campo sese qui nobilis infert
pluraque suscepit phaleratus praemia victor.
Aspice: magnificis sublatis honoribus, arcto
stare loco nescit; perstringit lora magister.
Pegasus en velox, Libycis qui venit ab oris,
cui ludunt per colla iubae luduntque per armos.
En melior, nuper redimitus fronde decora,
Bellerophon victor, puro de semine natus,
ardet belligero venientes pectore pugnas.
Qui portat bicolor maculas frontemque superbam,
sternax est Aethon; en mordens frena reluctat.
Cum rapit in praeceps dominum, sinuatus aderrat;
tum sonat ictus ager, tum nimbi pulveris undant;
Cyllarus, Eleis nondum consuetus arenis,
ultimus ingreditur, signato limite sistit.

* * *

O tu, quem reflui generavit Tibridis unda,
Cyllare, cui domitor succedit somnia Pollux
(aurea tum fulsit roseis Aurora capillis)
o sonipes, promptiam nostro de pectore vocem
audi, namque potes humanam audire loquelas.
Tu nunc, collectos exspirans naribus ignes,
aërios ardes scopulos superare volatu;
flumina, tu sepes, altos transmittere pontes;
fossas, tu riguos saltus, munimina, vallos.
O, magnos animos vastos qui pectore versas,
omnia tu solus pernix obstacula vinces!
Eleas palmas, amplios habiturus honores,
tu rex ludorum dominusque vocabere solus.
Te nunc dulcis amor laudis depascit. Origo
est divina tibi, splendor tibi sanguinis atque
par homini mens, quae sensus exsuscitat acres.

* * *

« Ante alios dignus sit forsitan plausibus iste,
cui vix arrisit quartum ver? Pullus adhuc est». « At, fateor, pecoris generosi pullus. Arenas
corripit impatiens. En vires spiritus ingens
concepit ingentes». « Non ausim dicere tantum». « Quid ni? Facta docent. Num possunt facta ne?
Nos opus Icarium subiti derisimus olim. [gari? En hodie liquidi caeli temptantur; apertum
velivolis iter est, qui pandunt aethere pennas;
navibus aeris, stabili quae lege reguntur». Haec, dum circus adest, vario sermone seruntur.
At quid cursuros mannos mea verba retardant?
Vox appellat equos: hi clara voce notantur.
Ecce locum capiunt; iussus componitur ordo.
Praemia succidunt oculos mentemque requiri.
[runt.

* * *

Haud mora: signato delapsi limine, vastum
acepere tuba spatium, exsiluere volantes
aequa quadrupedes. Quatitur certamine circus
certatum. Pulvis glomeratus surgit in auras
erigiturque globus, volvens caligine densa
aeripedumque vias agitatorumque labores.
Fervida spes stimulat concusso pectora thyrso,
spem successus alit. Domini calcaribus urgent
cornipedes; pronique citis dant lora magistri.
Frena relaxantur; diffusis ignibus ardent
nares; alipedes celeres vox nota fatigat.
Hunc patriae favor, hunc inflamat nobile nomen
antiqui stabuli; cunctos arrecta cupido

laudum. Tum fremitu campi longoque resultant
plausu convales. Audito primus abibat
Bellerophon signo, qui mannos praeterit omnes;
emicat exsiliens; credas Cyllenide planta
aetherio nexo cursu talaribus ire.
Hunc prope, iam multis palmis oneratus et ostro,
subsequitur Pyrois; instat non segnior Aethon,
a quo iam minimo, iam Pegasus intervallo
dividitur. Spatio post longo Cyllarus ecce
provehitur, quemquam nec post sua terga relinquit.
[quit.

Increpitans ductor compellat voce morantem:
« Quae mihi segnities nunc est? Postremus eris
Non ergo viridi velati fronde per urbem [tu? ibimus? Optato nec nos potiemur honore;
ast alii?» Sonipes arrestis auribus altum
hinnitum fundit celebrisque cupidine palmae
accelerat gressus. En quartum, Pegason ecce,
praeterit. Ingenti resonant spectacula plausu.
Aethona iam summis annixus viribus urget,
impellens celeres ventos. Ad colla voluntis
manni potentus, correpto crine, magister
concitat ardente. Validos nunc appetit ille
conatus, pedibusque premit certaque subire
dexter et extremam metae contingere finem;
pungentes adhibet torto cum verbere voces:
« Cyllare, nunc illum, madidis quem naribus ad-

[flas,

exsuperat. Consurge, vola, perlabere campum.
Quo diversus abis? Strictos huc dirige gressus;
huc, lateri dextra». Audivit Cyllarus atque
Aethona transgreditur. Subitus ferit aethera cl-

[mor

responsantque sono saltus collesque supini.
At nunc Bellerophon, lentis qui fertur habenis,
anxius instantum flatus nunc sentit anhelos.
En Pyrois, sequitur en Bellerophonta priore;
iamque propinquat ei, valide praecurrere certat.
Cyllarus at, magno duplicans conamine vires,
insequitur Pyroenta, caput protendit acutum,
calcem calcem terit. Quatiens vix signat arenas
ungula, quae leviter figit vestigia campo.
En alacer Pyrois subito succenditur aestu
immensumque rapit spatium certaque praeire.
Spes trepidans aequat cursus, audacter utrum-

[que

advocat ad metam, stimulante cupidine laudis.
Cyllarus et Pyrois coniunctis frontibus ecce
aequa transmittunt pariter vastumque theauna
concordes veluti si mente trahantur. [trum,

Ambigitur: « Quis victor erit metamque tenebit?
Bellerophon? Audax Pyrois an Cyllarus? O
[quis?]

Corda pavor pulsat: certamen cernitur acre,
subtrahitur campus; fit creber anhelitus, albis
spumis ora fluunt, artus sudore rigantur.

Vox sonat admonitrix: « Animos nunc, Cyllare,
[prome.

I, i! Nunc revoca robur magnumque vigorem.
Hic laus summa tibi, decus hic; hic gloria, no-
[men.

Iacturam patiar? tanto fraudemur honore?
Accidat id nunquam? Stimulat sic ore magister
discentem. Rapido praetervolat aequora cursu
Cyllarus ac tranans spatium perlabilis amplum.
Iam caput imponit dorso flatusque vapore
terga premit spumisque humeros humectat euntis
Bellerophontis. Adhuc tempus discriminis anceps.
At Pyrois laevo praestringit tramite metam;
en furit et sperat fieri se posse priorem.
Infelix! saxo pes est collisus acuto:

succiduus titubat poples corpusque recumbit.
Concidit in fulvas dominus deiectus arenas.

Confremit et caelum et percussus vocibus omnis
spectantum circus. Fertur sublime per auras
Cyllarus, attollens cervicem victor ovantem.
Continuo lituum sonitus clangorque tubarum
editur; ingentes ascendunt aethera plausus.
Tunc omnes cupiunt laudatum cernere mannum;
tum cupiunt vincere caput, tum flore coronant.
It quassans crines, manat de corpore sudor;
it miscens altis hinnitibus plausibus altos;
auribus hausta sui domini laus occupat illum:
« Cyllare, te semper victrix fortuna sequatur!

Gloria te maneat; clarum te fama per aevum! »

* * *

Cyllarus, eximiis ornatus laudibus, ibat
per medios victor victos frontemque ferebat
conspicuam. Effusas lenis per colla, per armos
ventilat aura iubas; tum mollia crura superbus
inflectens gressus, magno clamore triumphat.
Par donum crater rigidus caelatus acantho.
Strenuus at Pyrois, palmae qui primus equorum
praemia cepisset, ni sors inimica fuisset,
turpiter incedens, generosi munera cordis
haud sernenda tulit. Tulit hic virtute secundus
fulgens artis opus rarae, duo pocula; nec non
gentili contexta manu villosa recepit

tegmina, quae misero multum placuere magistro. Tertia palma tenet, qui signo primus abivit, Bellerophonta, dato. Tripodas geminosque lebene non vasa tulit solidio conflata metallo, itas, quae super impositae renitent ex arte figurae artificisque manus scenas effinxit amoenas. Pegasus atque Aethon qui, Bellerophonta se-

[quentes, frontibus aequatis, metu tetigere peractam, ramos accipiunt virides pulchrasque coronas, nam iudex moestum renuit dimittere quemquam. Tum vulgus miratur equos laudatque decoros; et memorem claro spargentes carmine famam, ad maiora iubent vates intendere mannos praecipiantque novos versu celebrare triumphos.

VINCENTIUS POLYDORI.

DE LATINI SERMONIS NOTIS SINGULARIBUS¹

Participium eleganter disiunctum a verbo.

Participium non invenuste separatur a verbo auxiliari «sum».

EXEMPLA: Sus vero quid habet praeter escam? Cui quidem, ne putresceret, animam ipsam pro sale *datam* dicit esse Chrysippus (CIC.) — Tanta *sum* cupiditate *in census* ad redditum, ut mihi nulli neque venti neque remi satisfacerent (CIC.) — *Inventi* multi sunt, qui vitam profundere pro patria parati essent, iidem gloriae iacturam ne minimam quidem facere vellet (CIC.) — Demosthenes oratorum est princeps *iudicatus* (CIC.) — *Caesa* ad vi-

ginti millia hominum sunt (TIT. LIV.) — Clodius Roma subito ipse *profectus* pridie est (CIC.) — Perbene *detecta* in Leontinis est avaritia et crudelitas Romanorum (TIT. LIV.) — Longius certamen fuisse, ni vulnere ducis concessa Victoria esset (TIT. LIV.) — Tanta *sum* cupiditate *incensus* ad redditum, ut mihi nulli neque venti neque

¹ Cfr. fasc. sup.

remi satisfacerent (CIC.) — Milites, ut erat a Caesare *praeceptum*, a tribunis legatisque retinebantur (CAES.) — Iste opera lectica *latus* per oppidum est ut emortuus (CIC.) — Caritate te et benevolentia civium *saeptum* oportet esse, non armis (CIC.).

De numeralibus distributivis

Numeralia distributiva significant idem pariter in plura divisum.

EXEMPLA: *Quadrigena* et *sexagen* talenta quotannis Delum sunt collata (CORN. NEP.) — Ut Romae consules, sic Carthagine quotannis annui *bini* reges creabantur (CORN. NEP.) — Ranas corripere coepit *singulas* (PHOEDR.) — Annos nonnulli *vicos* in disciplina permanent (CAES.) — Adspice bis *senos* laetantes agmine cycnos (VERG.) — Cleopatra sponsione provocavit insumere se posse in unam cenam sestertium centies *centena* millia (MACROB.) — Tot lecti proceres ter *denis* navibus ibant subsidio Troiae et campos salis aere secabant (VERG.) — Populo hortos circa Tiberim et viritim *trecenos* sestertios Caesar legavit (SUET.) — Insectorum quaedam *binas* gerunt pennas, ut muscae; quaedam *quaternas*, ut apes (P.) — Aestus maris bis inter duos exortus lunae affluunt bisque remeant, *vicens* *quaternisque* semper horis (P.) — Sidus appellatum Veneris signiferi ambitum peragit trecentis et *duodequinquagenis* diebus (P.) — Bis *quinos* silet ille dies (VERG.) — Vercingetorix illos auribus desectis, aut *singulis* effossis oculis, domum remittit (CAES.) — Data est praeda militibus aeris *octogeni* *bini* asses sagaue et tunicae (TIT. LIV.).

De verbis quibus inest notio superlativi.

Verbis quibus notio superlativi inest praeponi possunt «*multo*, *longe*, *facile*, *unus*», etc.

EXEMPLA: Zeuxis *longe* ceteris *excelere* pictoribus existimabatur (CIC.) —

Alces capras magnitudine paulo antecedunt (CAES.) — Hominis natura quanto omnes anteit animantes! (CIC.) — Nimio *praestat* impendiosum esse, quam ingratum dici (PLAUT.) — Virtutem omnibus rebus *multo* *praestat* beneficii quam maleficii immemorem esse (SALL., Cat., 36) — Aristides et Themistocles obtrectarunt inter se; in his autem cognitum est quanto antestaret eloquentia innocentiae (CORN. NEP., Arist., 1) — Ex Macedonum genere, duo *multo* ceteros *antecesserunt* rerum gestarum gloria: Philippus, Amyntae filius, et Alexander Magnus (CORN. NEP., Reg., 2) — Hoc uno *praestamus* vel *maxime* feris, quod colloquimur inter nos, et quod exprimere dicendo sensa possumus (CIC., De or., I, 8) — Aedes duae *longe* ceteris *ante cellulunt* (CIC., Verr. II, 4, 53) — *Longe* Academiae illi tuum hoc suburbanum gymnasium *anteponam* (CIC., Or., I, 21) — Eruditissimos Asiaticos quivis Atheniensis indoctus *facile vincit* (CIC., Or., III, 11) — Virtutem omnibus rebus *multo* *anteponamus* (CIC., Fin., 4) — Demosthenes *unus eminet* inter omnes in omni genere dicendi (CIC., Or., 29).

S. Leonardi in Helvetia.

I. JSS.

MATHIAS CASIMIRUS SARBIĘWSKI*

Postero anno festo circiter Pentecostali ad sacerdotis dignitatem promotus est; tamen theologiae inservire non destitit, quo factum est, ut studiorum praefectus collegii Germanici fieret. Sed subsicivis temporibus arti poeticae vacavit et tantum in ea profecit, ut animos virorum doctorum in se converteret eorumque gratiam atque amicitiam sibi conciliaret. In his viris fuit Franciscus Barberini cardinalis, nepos Ur-

* Cfr. fasc. sup.

bani VIII pontificis; mox etiam aditum habuit ad pontificem ipsum, a quo magnis cumulabatur beneficiis. Nam in tantam Urbani familiaritatem ascendit, ut saepius eadem raeda cum illo in plateis urbis circumveheretur et, id quod praeter eum contigit nemini, lauro poetica coronaretur. Cum idem pontifex ad breviarium Romanum emendandum accederet, poetam ad opus advocavit, qui una cum tribus ex eodem ordine sociis hoc negotium feliciter expedit. Communi opera triginta hymnos penitus transformaverunt, aliquot novos pepigerunt, amplius nongenta menda correrunt.

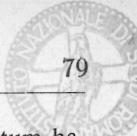
Sed autumno anni 1625 Sarbievius desiderio patriae correptus Roma discessit. Urbanus poetae supremum vale dicenti et apostolicam benedictionem petenti nummum, aureum cum sua effigie collo circumdecerat. Iter per Hungariam ac montes Carpathicos faciens in Poloniam rediit; eximio gaudio solum paternum ingressus fluvium natalem, quem Sonam vocat, ita cecinit:

AD FONTEM SONAM

Fons innocentii lucidus magis vitro,
Puraque purior nive,
Pagi voluptas, una nympharum sitis,
Ocelli natalis soli,
Longis viarum languidus laboribus,
Et mole curarum gravis
Tuscis ab usque gentibus redux, tibi
Accline prosterno latus.
Permitte siccus, qua potes, premi; cava
Permitte libari manu.
Sic te quietum nulla perturbet pecus,
Ramusve lapsus arbore.

In patriam reversus mox novis auctus est honoribus; ex anno 1627 in academia Vilnensi artem dicendi, philosophiam, theologiamque docuit et intra hoc tempus, die 23 Septembris 1629, quattuor vota solemnia suscepit. Sed anno 1635 rex Vla-

dislaus IV, ad cuius aures gloria poetae

pervenerat, eum Varsaviam ad aulam vocavit, ut munus contionatoris ac theologi regii praestaret. Summo autem studio variis negotiis, quae ibi erant expedienda, se dedidit. Perpetuo fere regem in itineribus prosecutus est; ne tum quidem, cum ille venatum ibat, domi mansit, sed in silvestri tugurio interdum ventis imbrisque pervio tendens orationes elaboravit aut carmina composit. Tum illud carmen ortum habuisse videtur, quod sequendum curabimus:

AD CICADAM

O quae, populea summa sedens coma,
Caeli roriferis ebria lacrimis,
Et te voce, cicada,
Et mutum recreas nemus.
Post longas hiemes, dum nimium brevis
Aestas se levibus praecipitat rotis,
Festinos, age, lento
Soles excipe iurgio.
Ut se quaeque dies attulit optima,
Sic se quaeque rapit; nulla fuit satis
Umquam longa voluptas;
Longus saepius est dolor.

Neque vero mirum est, si poëta, qui vivit solitariam otiumque semper maluit, tumultum vitae aulicae magis magisque graviter tulit, praesertim cum nimiis laboribus districtus esset et aegrotare coepisset. Itaque muneris molesti vacationem a rege petere non destitit; tandem ille quamquam invitus precibus induxit. Sed vix laeto animo iter in Masoviam, provinciam domesticam, ingressus erat, cum revocatus est, quia unus ex proceribus aulae regiae contionatorem clarissimum audire cupiebat. Obsequenti animo Sarbievius huic quoque officio satisfecit supremum se diem obire necopinans. Nam de suggestu descendente animus reliquit acribusque capitis doloribus temptari coepit. Frustra erat medicorum ars; ictu sanguinis concussus secundo die Aprilis 1640 in actu mortuus est.

Nostra aetate memoria illius viri nulla re magis redintegrari potuit quam insigni

monumento, quod patres societatis Iesu sodali praestantissimo posuerunt, editionem eius operum dicimus, quae omnium longe amplissima et diligentissima est.⁴ Habet enim non modo carmina epodosque, sed etiam ducenta sexaginta quinque epigrammata, ex quibus duo saltem testimonia proferemus:

MATER NERONIS AD NERONEM

Quo gladium vibras? Utero mammis minaris?
Ah, reprimat caecus barbara tela furor!
Lactabam mammis, utero te, nate, ferebam;
Dignus erit venia forsan uterque locus.
Erramus. Qui te miseras male fudit in auras,
Dignus uterque mori; Caesar utrumque feri.

DE LEONE PONTIFICE

Attila Pannonicis populatur caedibus Alpes;
Obvia magnanimus tendit in arma Leo.
Adversa gemini concurrunt fronte Leones,
Inde Leo Dacus, Tuscus et inde Leo.
Conscius ille sui fera repulit arma furoris,
Nempe tua monitus, maxime, voce, Leo.
O quem te memorem? Quo regem nomine dicitur
Ille Leo raptor, tu Leo pastor eras. [cam?

Sed gloria Sarbieviana utique in carminibus lyricis posita est, quorum argumenta sunt varia. Grato animo amicorum fautorumque meminit; laudes dicit ducum militarium patriae suae aut commoda pacis celebrat; virtus carpit et laudat virtutem; pulchritudinem praedicat naturae; de cordia populorum deque communi defensione Turcarum periculi monet; rarius mentionem de se ipse facit; sed pleraque carmina refulgent eius animum summae religionis plenum.

Fama eius prima carminum editione, quam amici poëta inscrite anno 1625 Coloniae fecerant, ubique gentium percreberat. Non modo in patria, ubi Stanislaus Lubienius, episcopus Plocensis (1627-1640), se amicum fidelissimum praebuit, quocum frequens habebat litterarum com-

SARBIÉWSKI, *Poëmata omnia*. Staraviesiae, 1892.

mercium, sed etiam peregre permulti viri docti amicitiam eius petiverunt. Nam aequales eum ingeniosissimum vatem latinum ac splendidissimum Horatianae poësis aemulatorem intellexerunt. Hugo Grotius eum non solum aequavisse, sed etiam interdum superavisse Flaccum dixit.⁵ In Britannia etiam accedit, ut carmina Sarbievii ad scholarum usum adhiberentur, quod iuventutem plus ex eis utilitatem capere posse, quam ex operibus Romanorum poëtae opinio erat.

Posteritas autem eum admirari perrexit. Lebrechtus Langbein hoc de eo iudicium tulit: «Sarbievius sine controversia est poëta, quo nemo alias in cogitationibus sublimior, argutior nobiliorque in sententiis, in comparationibus audacior simulque felicior, in inventione ingeniosior, in ordine aptior, in oratione elegantior fuit».⁶ Ad extremum praetermittenda non est sententia Alexandri Brückner his verbis expressa: «Sarbievius, qui peregre paene clarior fiebat quam domi, maximus poëta novilatinus Polonorum fuit; magna elatio animi, forma eximia dicendi, visque imaginandi sane non inops monachi carmina fundentis fuit propria».⁷

HANS LIS.

⁵ LOUIS AUBERY, *Mémoires pour servir à l'histoire de Hollande*. Parisii, 1711, pag. 331.

⁶ *Commentatio de Sarbievii vita, studiis, scriptis*. Dresdae, 1754, pag. 131.

⁷ A. BRÜCKNER, *Geschichte der polnischen Literatur*. Leipzig, 1901, pag. 176 et 177.

COLLOQUIA LATINA

Occursatio¹

GEORGIUS — LIVINUS

GEORGIUS - Ex qua tandem corte aut cavea (e quibus septis, e quibus claustris) nobis ades? Quomodo te habes?

LIVINUS - Contemplare vultum.

¹ EX ERASMO recognovit, depromisit hodiernaeque vitae aptavit I. F.

GEORG. - An me putas medicum? At non rogo quid valeas, nam facies ipsa loqui te belle valere; sed quomodo tibi placeas.

LIV. - Corpus quidem belle habet, sed animo male est.

GEORG. - At non valet, qui isthac parte laborat.

LIV. - Sic res habent meae: corpus valet, sed aegrotat crumena.

GEORG. - Facile isti morbo medebitur mater. Ut valuisti usque?

LIV. - Varie, ut sunt res mortalium.

GEORG. - Satin' semper recte valuisti? (Salvane res semper fuit? — Satin' semper salvae res fuerunt?).

LIV. - Fere prospera quidem (bona - fausta - incolumi - secunda- integra), gratia Superis, valetudine sum usus.

GEORG. - Nunc autem?

LIV. - Prosperrima; bellissime valeo.

GEORG. - Laetus isthuc audio (Voluptatem mihi nuntias — Est isthuc mihi auditu perquam iucundum — Sermonem istum ex te audire supra modum gaudeo — Isthuc haud invitum audio — Oppido laetor isthuc audire ex te — Tibi gratulor, mihi gaudeo); utque ad istum modum quam diutissime valeas, opto (Faxint Superi, ut isthuc tibi sit perpetuum ac proprium — Ut idem semper facias, opto).

LIV. - Tu vero quo pacto vales?

GEORG. - Evidem optime valeo, si tu vales.

LIV. - Nihil tibi molestiae fuit? Nihil est?

GEORG. - Nihil, nisi quod tua consuetudine frui non licuit.

LIV. - Tecum igitur de omnibus paeclare agitur.

GEORG. - De omnibus ut volo potius, quam ut mereor: recte, pulchre, belle; imo per pulchre, per belle (commodissime - minime male), basilice, pancratice, athleticæ.

LIV. - Exspectabam ut lices etiam taurice...